

Medvrstniško vrednotenje priprav na pisanje šolske naloge – eseja

Tjaša MARKEŽIČ

Prva gimnazija Maribor

tjasa.markezic@prva-gimnazija.org

Izvleček

Prispevek prikazuje primer medvrstniškega vrednotenja vaje za pisanje šolske naloge – eseja pri pouku slovenščine v gimnaziji. Dijaki so napisali besedilo po predloženih navodilih, nato pa s pomočjo danih kriterijev za ocenjevanje vsebine in jezika drug drugemu pregledali zapisane vaje. Ugotavljamo, da so z izvedeno nalogo bili zadovoljni zlasti tisti dijaki, ki so bili ustrezno pripravljene in so resno pristopili k delu; drugi so bili dodatno motivirani, da se za ocenjevanje pisne naloge primerneje pripravijo. Z opravljenimi vajami so se učili kritičnega mišljenja, argumentiranja in sporočanja povratnih informacij, hkrati pa so spoznavali, kako se v pisnem izražanju izboljšati.

Ključne besede: slovenščina, esej, formativno spremljanje, medvrstniško vrednotenje

Peer Evaluation of an Essay Writing Exercise in a Slovenian Language Class

The paper presents an example of peer evaluation of an exercise for writing an essay in a Slovenian language class in high school. The students wrote the text according to the provided instructions, and then reviewed the written exercises with each other using the given criteria for evaluating the content and language. We note that those students who were adequately prepared and approached the work seriously were satisfied with the completed task; others were additionally motivated to better prepare for the assessment of the written assignments. Through the completed exercise, they learned critical thinking, argumentation, and communicating feedback, while at the same time determining how to improve their written expression.

Keywords: Slovenian, essay, formative assessment, peer evaluation

1 Uvod

Učitelji slovenščine pri pregledovanju zapisanih besedil ugotavljamo znanje in spremljamo napredek posameznega dijaka, pomembno pa je, da se v vrednotenju pisnih izdelkov vključujejo tudi dijaki s svojimi vrstniki. V različnih oddelkih od 2. do 4. letnika splošne gimnazije smo zato preizkusili medvrstniško vrednotenje vaj, ki so jih dijaki opravili pred pisanjem šolske naloge – eseja. Dijaki so pri dveh urah slovenščine napisali vajo za pisanje eseja po danih navodilih, nato pa s pomočjo kriterijev za ocenjevanje vsebine in jezikovne pravilnosti drug drugemu pregledali nastale naloge. Dijaki so bili z izvedbo vaje zadovoljni: tisti, ki so bili primerno pripravljene, so delo ocenili kot koristno in zanimivo, sošolčeve nasvete in popravke pa so sprejeli kot dragocene; drugi so priznali, da bi se za boljši učinek morali bolje pripraviti. S tovrstnim delom smo želeli slediti naslednjim ciljem: a) da se dijaki z medvrstniškim vrednotenjem učijo tudi kritičnega mišljenja, argumentiranja, sporočanja povratnih informacij in pomoči drugim; b) da si bolje zapomnijo in razumejo snov, povečajo zanimanje za dano temo in c) da prepoznajo svoja močna in šibka področja ter ugotovijo, kako se v pisnem izražanju izboljšati.

2 Medvrstniško vrednotenje

Z medvrstniškim vrednotenjem smo želeli pri dijakih opazovati zmožnost kritičnega razmišljanja, argumentiranja in podajanja povratnih informacij, hkrati pa tako izvesti preverjanje znanja pred ocenjevanjem esejev. Medvrstniško vrednotenje podpira učenje učenja in je zato pomemben del formativnega spremljanja. Dijaki so bili aktivneje vpeti v učni proces, saj tak način dela povečuje samostojnost in spodbuja miselne procese višjega reda; dijaki se začnejo zavedati odgovornosti za svoje delo, hkrati pa se usposablajo za vseživljenjsko učenje. Medvrstniško vrednotenje nam je omogočilo vpogled v dijakov razvoj, razmišljanje in razumevanje. Tovrstno delo je bilo koristno za dijaka, ki je vrednotil, in tistega, čigar delo je bilo ocenjevano (Ivanuš-Grmek idr. 2014: 102). Za vrednotenje vrstnikov so morali dijaki obvladati številne veščine, zato smo jim pomagali, da

so razumeli namen vaje in kriterije, po katerih so bile naloge ocenjene, vključili smo jih v proces razvijanja kriterijev za ocenjevanje ter povečali motivacijo in podpirali razvoj samozavesti (James idr., 2006). Pri medvrstniškem vrednotenju so dijaki ugotavljali uspešnost svojih vrstnikov; tovrstna oblika dela izhaja iz sodelovalnega učenja in drugih oblik skupinskega dela. Pomembno je, da dijaki razumejo pomen medvrstniškega vrednotenja, njegov namen in cilje. Da je bilo vrednotenje učinkovito, smo morali kot učitelji poskrbeti tudi za zaupanje in podporo v razredu; dijake smo opozorili, naj dajejo spodbudne, kakovostne in ciljno usmerjene povratne informacije (Holcar Brunauer 2016: 7–9).

2.1 Medvrstniško vrednotenje pri pouku slovenščine

Podobno kot pri samovrednotenju dijaki z medvrstniškim vrednotenjem pri pouku slovenščine sošolcu 1. pregledajo dokaze o doseganju namenov učenja, jih analizirajo in primerjajo s kriteriji uspešnosti; 2. sprejemajo odločitve o tem, v kolikšni meri je dosežen namen učenja, razmišljajo o kakovosti načina učenja, o nadaljnjih korakih, ki so potrebni za doseganje ciljev, in o morebitnih spremembah v načinu učenja. Pri slovenščini je za pisno in ustno izražanje zelo pomembno razvijanje kritičnega mišljenja, argumentiranja, sporočanja povratne informacije, česar se dijaki naučijo tudi pri medvrstniškem vrednotenju; dijake učimo opazovati meje lastne subjektivnosti in spoštovati različnost (Holcar Brunauer idr. 2016: 3), kar je treba upoštevati pri branju in pisanju esejev ter drugih besedil. Pri tem so pomembne zlasti informativne in spodbudne povratne informacije. S tem razvijamo zmožnost učenja iz izkušenj, tudi iz napak (Pulko in Ulčnik 2021: 130–131). Ena od aktualnih možnosti za medvrstniško vrednotenje pri jezikovnem pouku je denimo uporaba učnega e-okolja *Slovenščina na dlani*,¹ lahko pa tovrstno dejavnost izvajamo tudi pri ocenjevanju govornih nastopov, tvorbi neumetnostnih besedil, pregledovanju zapiskov ...

1 Gre za prosto dostopno e-okolje (<http://projekt.slo-na-dlani.si/sl/>), namenjeno obogatitvi jezikovnega pouka slovenščine v osnovnih šolah od 6. razreda in v srednjih šolah. Ponuja vaje iz pravopisa, slovnice, frazemov in pregovorov ter besedil, bazo znanja ter slovarske opise frazemov in pregovorov.

3 Šolski esej

V prispevku se osredotočamo na medvrstniško vrednotenje pri pouku književnosti, natančneje pri pisanju šolske naloge – eseja. Šolski esej združuje znanje, tudi faktografsko, ki ga je dijak pridobil v šoli, in sposobnost osebne interpretacije oz. uporabe tega znanja. Dijak mora pokazati, da nekaj ve o določenem literarnem obdobju, avtorju ali njegovem delu in da je o problemu, ki se ob tem odpira, sposoben samostojno razmišljati, oblikovati lastno stališče in ga znati utemeljiti (Avsenik Nabergoj idr. 2022: 7).

Poznamo dve vrsti esejev:

- a) **razpravljalni esej** – v njem primerjamo motive;
- b) **interpretativni/razlagalni esej** – v njem interpretiramo/razlagamo/pojasnjujemo odlomek.

V gimnazijskem programu smo pri pisanju eseja vsa štiri leta usmerjeni v priprave na maturo. Člani Državne predmetne komisije, ki so sodelovali pri pripravi poskusne mature 1994 in prve mature 1995, so odločili, da bodo dijaki pri splošni maturi pisali šolski esej, povezan z vsakoletnim izborom literarnih del. Tak esej preverja uresničevanje ciljev pouka slovenščine v celotnem izobraževalnem procesu in ga hkrati nadgrajuje (Ambrož 2015: 210). Merila za sestavljanje sklopa so denimo primerljivost števila besedil s številom književnih del za enoletno domače branje v gimnazijah, reprezentativnost, medsebojna primerljivost, povezava z učnim načrtom, izkušnje praktikov in empirične raziskave o sprejemljivosti besedil med dijaki (Krakar Vogel in Šimenc 2000: 11), ob tem pa še literarna kakovost del, njihova recepcijska ustreznost in možnost odpiranja temeljnih vprašanj človekovega bivanja, omogočati morajo tudi številne aktualizacije. Izbor nakazuje iskanje ravnovesja med književnimi deli iz slovenske in svetovne književnosti, med klasično in sodobno književnostjo, med besedili, ki sodijo v redni literarni pouk v štiriletnem gimnazijskem programu, in tudi nekaterimi kakovostnimi vrhovi najnovejšega literarnega ustvarjanja (Ambrož 2015: 216). Državna predmetna komisija vsako leto za zaključni letnik razpiše tematski sklop iz književnosti, deloma v okviru učnega načrta, deloma

dopolnjen s še neobravnavanimi besedili. Predpisani tematski sklop iz književnosti je podlaga za razpravljalni in razlagalni/interpretativni šolski esej.² Podobno upoštevamo tudi pri pouku, ko izbiramo besedila, ki jih dijaki berejo za domače branje in v povezavi z njimi pišejo šolske naloge – razpravljalne oz. razlagalne eseje.

4 Medvrstniško vrednotenje vaje za pisanje eseja

Dijake pred pisanjem eseja spomnimo na splošna navodila za pisanje razpravljalnega oz. razlagalnega/interpretativnega eseja in se pogovorimo o besedilih, predpisanih za domače branje. V 1. letniku ponudimo dijakom pisanje eseja za vajo pred ocenjevanjem. Opravljeno vajo pregledamo in dijakom podamo povratno informacijo, kako se za ocenjevanje kar najbolje pripraviti glede na izkazano znanje pri vaji. Po ocenjevanju eseja dijake seznanimo s kriteriji za ocenjevanje vsebine in jezikovne pravilnosti. Dijaki tako dobijo priložnost za boljše razumevanje meril za ocenjevanje. Medvrstniško vrednotenje smo zato izvedli v 2., 3. in 4. letniku, ko so dijaki z načinom vrednotenja že seznanjeni.

4.1 Vrednotenje vsebine

V nadaljevanju prispevka predstavljamo primer vrstniškega vrednotenja v 3. letniku programa splošna gimnazija. Dijaki so po prebranih besedilih, predpisanih za domače branje (Ivan Pregelj: *Matkova*

2 V razpravljalnem esejju dijak dokazuje zmožnost branja v širino; pozna besedila, avtorje, obdobja in poetiko znotraj predpisane tematike. Na podlagi predpisanega tematskega sklopa iz književnosti je zmožen predstavljati, povzemati, primerjati, razčlenjevati, pojasnjevati, razvrščati, povezovati in posploševati spoznanja o literarnih pojavih, hkrati pa izkaže zmožnost samostojnega vrednotenja prebranih besedil in utemeljevanja trditev. Esejsko besedilo ob predloženih smernicah zna oblikovati koherentno, jedrnato, jasno in jezikovno pravilno, pri izražanju pa si prizadeva za živ in izviren slog. V razlagalnem/interpretativnem esejju pa je v ospredju branje v globino. V skladu s postavljenim naslovnim problemom dijak dokazuje, da je zmožen poglobljeno brati in razlagati krajša književna besedila oziroma odlomke in da v njih prepozna tipične vsebinske in oblikovne posebnosti. Besedila zna na podlagi njihovih značilnosti uvrstiti v širše sobesedilo oz. v literarno-zgodovinske okoliščine. Pri obeh tipih eseja je razvidna dijakova zmožnost razpravljanja o književnosti, tj. problemskega, raziskovalnega in ustvarjalnega branja književnih besedil, njegovega primerjanja, vrednotenja in uvrščanja v kontekst. Dijak izkaže svojo zmožnost interpretacije književnih besedil, in sicer tako, da izraža svoje doživljanje, razumevanje in aktualizacijo besedil (Avsenik Nabergoj idr. 2022: 10–27).

Tina in Prežihov Voranc: *Boj na požiralniku*), ob spodnjih navodilih zapisali razpravljalne eseje.

Primer 1: Navodila za pisanje razpravljalnega eseja

Tinin in Dihurjev življenjski boj

(razpravljalni esej)

V eseju skušajte natančno predstaviti obe v naslovu navedeni literarni osebi. Označite njun družbeni položaj in odnos z okoljem. Poiščite tri podobnosti in tri razlike med njima. Pojasnite in primerjajte, kako ju sprejema družina. Opišite, do katerih odločitev privedeta okolji junaka, in se do njih opredelite. Katera literarna oseba je s svojim delovanjem na vas naredila večji vtis in zakaj?

Pazite na zgradbo naloge, jezikovno pravilnost in slog pisanja.

Naloga naj vsebuje vsaj 600 besed.

Pisanju vaje smo namenili dve šolski uri. Naslednji dve uri smo namenili analizi in vrednotenju zapisanih besedil. Dijakom smo razdelili navodila za ocenjevanje vsebine, jih skupaj pregledali in razložili:

Primer 2: Navodila za ocenjevanje vsebine

Tinin in Dihurjev življenjski boj

1) Predstavite obe literarni osebi. (4 TOČKE)³

Tina: Tina je noseča sedem mesecev, zaročena z Janezom Gradnikom, voditeljem tolminskega upora. Kljub nosečnosti se odpravi na pot, da bi še zadnjič videla zaročenca in ga poljubila. Na poti domov rodi in s tem se njena življenjska pot konča. Vztrajna, predana, odločena doseči cilj. (2 točki)

Dihur: Dihur in njegovo otroštvo, nato samostojna življenjska pot, njegova družina, boj s požiralniki, smrt. Vztrajen, trmast, odločen, nekatere lastnosti podeduje po očetu. (2 točki)

3 Dijake smo opozorili, da predstavitev osebe vključuje opis, oznako in življenjepis; dopuščali smo navedbo drugih značajskih lastnosti ob ustrezni utemeljitvi.

2) Označite njun družbeni položaj in odnos z okoljem. (6 TOČK)

Tina: Tina je krčmarjeva hči, njen oče Matko je prav tako na poti v Gorico. Ljudje, ki so na poti, jo podpirajo, čeprav je Matko jezen, ker bo rodila nezakonskega otroka. Okolica se zaveda, da bi se Gradnik s Tino poročil (to se vidi pri pogovoru z Matkom), če ne bi bil obsojen na smrtno kazen. Zgražajo se le, ko vidijo, da gre visokonoseča na dolgo in naporno pot. (1 + 2 točki)

Dihur: Dihur in njegova borba s požiralniki, odnos veleposestnikov do njega (želje po nakupu njegove posesti), odnos do Cerkve/vere in šolanja, kako to vpliva na odnos z okoljem, kako nanj vpliva članstvo v zadrugi, kako gledajo na mučenje živine in tepež otrok ... Dihur je označen tudi z imenom. (1 + 2 točki)

3) Poiščite podobnosti in razlike med njima. (6 TOČK)

Oba pogumna, borbena, vztrajna (pri obeh ponazoritev, kje se to vidi), različen odnos do vere, odnos do otrok, boj s telesno bolečino oz. boj z naravo, odnos do družine, tudi razlike v značaju, doživljanju ljubezni ... Najdene in s primeri ponazorjene naj bodo tri (vsebinsko različne) podobnosti in tri razlike (ali po dve zelo natančno predstavljeni).

4) Pojasnite in primerjajte, kako ju sprejema družina. (4 TOČKE)

Tina: oče Matko je jezen zaradi položaja, v katerem se je znašla Tina, a ima hčer rad (čeprav jo v jezi imenuje lovača, otroka pa pankrt), spoštuje tudi Gradnika (ker je zmožen voditi tako množico v upor in ker je pogumen) in ve, da bi se z njo poročil. V sebi ve, da je tudi Tina poštena in da ni kot tolminske lovače. (2 točki)

Dihur: Dihurjeva družina (mati in oče), nato njegov odnos do žene in otrok, kje se vidijo vzporednice med njim in očetom, kako ga sprejemajo otroci, kako se vedejo po njegovi smrti. (2 točki)

5) Opišite, do katerih odločitev okolje privede osebi, in se do njih opredelite. (6 TOČK)

Tina: Tina se odloči oditi na naporno pot kljub nosečnosti, vse v imenu ljubezni. Ne zmeni se za bolečine in stisko, trmasto/pogumno vztraja. Mnenje po lastni presoji (1 točka za odločitev, 2 za argumentacijo/opredelitev).

Dihur: odvisno od izbire: boj s požiralniki, odločitev, da zemlje ne proda, ali končna odločitev o dedovanju (1 točka za odločitev, 2 za argumentacijo/opredelitev).

6) Kdo je s svojim delovanjem naredil večji vtis in zakaj? (4 TOČKE)

Po lastni presoji: **1 točka** za opredelitev, **3 točke** za ustrezne argumente.

4.2 Vrednotenje jezika

Po navodilih za ocenjevanje vsebine smo za dijake izpostavili najpogostejše jezikovno-slogovne napake in pomanjkljivosti, na katere so bili ob pregledovanju esejev pozorni:

- vejica: pred *ki, ko, ker, da, če, saj, zato, čeprav* ... (pazi, če je veznik na začetku povedi);
- mašila: *na neki način, na tak način, na lep način ..., s strani* (očeta je bil kaznovan), *dejansko, v bistvu, pravzaprav*;
- zamenjava zaimkov *svoj – njegov/njen; ki/kateri*;
- sklanjanje samostalnikov *mati, hči, gospa, otrok, človek ...*;
- velika/mala začetnica: imena prebivalcev z veliko (*Slovenec, Nemec, Mariborčan*); tudi svojilni pridevniki *Slovenčev, Nemčev, Mariborčanov*), vrstni pridevniki na *-ski, -ški* z malo začetnico (*slovenski, nemško, mariborski*);
- pretirana raba prevzetih besed (če imamo domačo besedo, ima slednja prednost): npr. *primaren* (prvoten), *sekundaren* (drugi), *karakterno* (značajsko), *definitivno* (zagotovo) ...;
- uporaba ustrezne terminologije (npr. ne pišemo o *knjigi, o junakih*, temveč o *romanu/dramskem delu/noveli/literarnem delu*);
- neupoštevanje preglasa (*c, č, ž, š, j: o -> e; z nožem, z Matejem*);
- napačna raba mestnika (*pri mojemu najboljšemu prijatelju* namesto *pri mojem najboljšem ...*);
- napačna tvorba svojilnih pridevnikov (*Aljoša, Kafka, Volodja – Aljošev, Kafkov, Volodjev*; ne **Aljošin, Kafkin, Volodjin*);
- opisno stopnjevanje namesto obrazilnega (npr. *bolj pomemben*; pravilno *pomembnejši*);

- napačna raba določne/nedoločne oblike pridevnika (za svojilnim, kazalnim zaimkom mora biti določna oblika, npr. *moj novi avto*; *tisti lepi stol*);
- napačne oblike prislovov (napačno: *Počutim se boljše*. pravilno: *Počutim se bolje.*);
- količinski izrazi se ne sklanjajo (*mного, več, dosti, toliko ...*);
- zamenjava nedoločnika in namenilnika (nedoločnik ob modalnih in faznih glagolih – *moram delati, začnem pisati*; ob glagolih premikanja pa namenilnik: *peljem se delat*);
- raba predlogov *s/z* (*s* pred nezvenečimi nezvočniki *t, s, h, š, k, f, c, p, č*; pred vsemi drugimi glasovi je *z*);
- raba predlogov: *na* se povezuje s *s/z*, *v* se povezuje z *iz* (*na otok – z otoka, na počitnice – s počitnic, v hišo – iz hiše*).
- napaka: potrebno + nedoločnik (*potrebno je delati*); pravilno: *treba je delati*;
- podvajanje: *živi dobro življenje, na koncu doživi tragični konec ...*

Ob jezikovnem pregledovanju smo bili ves čas na razpolago za dodatna vprašanja, pojasnila ..., saj je jasno, da dijak ne more pregledati besedila tako, kot bi ga učitelj slovenščine. Težje primere, najpogostejše napake in dileme smo izpostavili ter se o njih pogovorili.

4.3 Analiza popravkov

Dijaki so v vnaprej pripravljen skupni dokument izpisali napake s popravki. Njihove izpise smo uredili po jezikovnih ravninah; izpostavili smo ločila, druge pravopisne napake, oblikoslovne in skladske pomanjkljivosti ter slogovne zdrse. Tabela 1 prikazuje izsek iz dokumenta, kamor smo beležili vrste napak z ustreznimi popravki.

Tabela 1: Jezikovne in slogovne napake v esejih

JEZIKOVNA RAVNINA	VRSTA NAPAKE	KONKRETNI PRIMER	PRAVILNI ZAPIS
PRAVOPIS	napačno deljenje besed	/	/
	napačen zapis besede	<i>vstrajati</i>	<i>vztrajati</i>
		<i>kazenjsko</i>	<i>kazensko</i>
		<i>vrjame</i>	<i>verjame</i>
	raba velike/male začetnice	<i>Antična Grčija</i>	<i>antična Grčija</i>
		<i>Tolminski upor</i>	<i>tolminski upor</i>
	napačna raba predlogov s/z	<i>s vsemi častmi</i>	<i>z vsemi častmi</i>
<i>s dramsko igro</i>		<i>z dramsko igro</i>	
zapis besede skupaj/narazen/z vezajem	<i>nemoremo</i>	<i>ne moremo</i>	
	<i>naprimer</i>	<i>na primer</i>	
	<i>nebi</i>	<i>ne bi</i>	
PRAVOPIS – LOČILA	vejica manjka v priredni zvezi stavkov	<i>predstavlja prednost saj se mu ni treba ukvarjati z zakrivanjem zločina</i>	<i>predstavlja prednost, saj se mu ni treba ukvarjati z zakrivanjem zločina</i>
		<i>Storila je prav a si niso upali ničesar reči saj so se bali posledic.</i>	<i>Storila je prav, a si niso upali ničesar reči, saj so se bali posledic.</i>
	vejica manjka v podredni zvezi stavkov	<i>Bila je prepričana da jo ima.</i>	<i>Bila je prepričana, da jo ima.</i>
<i>Mislil je, da je dobil kar je hotel.</i>		<i>Mislil je, da je dobil, kar je hotel.</i>	
<i>Srečo iščeta v raznih dejanjih kot sta branje in šivanje.</i>		<i>Srečo iščeta v raznih dejanjih, kot sta branje in šivanje.</i>	
vejica odveč	<i>Zato, se danes kaj takega ne bi moglo zgoditi.</i>	<i>Zato se danes kaj takega ne bi moglo zgoditi.</i>	
	<i>ljudje, ki so bolj osredotočeni nase, kot na koga drugega</i>	<i>ljudje, ki so bolj osredotočeni nase kot na koga drugega</i>	
	<i>A po vsakem nemoralnem dejanju, človeka doletijo posledice.</i>	<i>A po vsakem nemoralnem dejanju človeka doletijo posledice.</i>	

JEZIKOVNA RAVNINA	VRSTA NAPAKE	KONKRETNI PRIMER	PRAVILNI ZAPIS
OBLIKO-SLOVJE	napačna raba zaimka	<i>v njen</i> prebudi Dobro je premislil <i>njegove</i> možnosti.	<i>v njej</i> prebudi Dobro je premislil <i>svoje</i> možnosti.
	neupoštevanje preglasa	vpliva na <i>nadaljno</i> dogajanje <i>poslednjo</i> dogajanje	vpliva na <i>nadaljnje</i> dogajanje <i>poslednje</i> dogajanje
	napačna raba nedoločnika oz. namenilnika	<i>začnejo vračat</i>	<i>začnejo vračati</i>
		ne more <i>ubežat</i>	ne more <i>ubežati</i>
		treba se je <i>borit</i>	treba se je <i>boriti</i>
		se odloči <i>pokopat</i>	se odloči <i>pokopati</i>
	napačno sklanjanje	jezo sproščala na <i>hči</i> Ne prenese <i>to</i> .	jezo sproščala na <i>hčer</i> Ne prenese <i>tega</i> .
	napačno stopnjevanje	<i>bolj pomembno</i>	<i>pomembneje</i>
	napačna raba predloga	<i>iz predstave</i>	<i>s predstave</i>
		<i>iz drugega konca</i>	<i>z drugega konca</i>
napačna raba glagolov morati/ moči		<i>ni moral</i> več priti se <i>ne bi moralo</i> zgoditi	<i>ni mogel</i> več priti se <i>ne bi moglo</i> zgoditi
BESEDO-SLOVJE	slogovno zaznamovane besede oz. besedne zveze oz. njihova napačna raba	<i>ima on narobe</i>	<i>se moti</i>
		<i>natrpati kazen</i>	<i>naložiti kazen</i>
	napačna raba	<i>prvo on</i>	<i>najprej on</i>
		<i>naenkrat</i>	<i>nenadoma</i>
	napačen frazem	<i>stane jo smrti</i>	<i>stane jo življenja</i>

JEZIKOVNA RAVNINA	VRSTA NAPAKE	KONKRETNI PRIMER	PRAVILNI ZAPIS
SKLADNJA	besedni red	<i>bi naj deževalo</i>	<i>naj bi deževalo</i>
		<i>ki jo mi je</i>	<i>ki mi jo je</i>
		<i>ali bi pa umrl</i>	<i>ali pa bi umrl</i>
	kopičenje veznikov	<i>vladarji, ki so za doseganje ciljev uporabljali različna sredstva, ki niso bila moralna</i>	<i>vladarji so za doseganje svojih ciljev uporabljali različna sredstva, ki niso bila moralna</i>
		<i>Saj če sovražimo ...</i>	<i>Če sovražimo ...</i>
napačna raba veznika	<i>oseba, kateri ni mar za življenje</i>	<i>oseba, ki ji ni mar za življenje</i>	
	<i>Je junakinja, kateri ljubezen pomeni vse na svetu.</i>	<i>Je junakinja, ki ji ljubezen pomeni vse na svetu.</i>	
napačno ujemanje med osebkom in povedkom	<i>vedno več je ljudi, ki bi izdalo svojo družino</i>	<i>vedno več je ljudi, ki bi izdali svojo družino</i>	
	<i>So se zgodila večina umorov.</i>	<i>Se je zgodila večina umorov.</i>	
SLOG	mašila	<i>na zelo prebrisan način</i>	<i>zelo prebrisano</i>
		<i>bila je mnenja</i>	<i>menila je</i>

Generalno gledano ugotavljamo, da se nekatere napake pri posameznikih ponavljajo vsa štiri leta, kljub temu da določeno snov obravnavamo v nižjih letnikih ali še celo prej v osnovni šoli.

Ena najpogostejših napak je zagotovo postavljanje vejice. Težava je zlasti tvorba zapleteno zloženih povedi, v katerih dijaki nanizajo preveč informacij, saj bi radi strnjeno čim več povedali, pa jim to pravopisno ne uspe najbolje. Opažamo tudi, da dijaki v povedi z vrinjenim stavkom postavijo vejico na napačno mesto oz. običajno le na začetek vrinjenega stavka. Zelo pogosta skladijska napaka je tudi zamenjan oz. napačen besedni red v povedih.

Ponavljajo se tudi številni napačni zapisi besed; problematični so denimo glagol *verjeti* v različnih glagolskih osebah, naklonih in časih, pridevnik *življenjski*, glagol *vztrajati* oz. pridevnik *vztrajen* ipd. Pogosti pravopisni napaki sta napačna raba predlogov *s/z* in zapis besed skupaj/narazen/z vezajem. V nobenem od analiziranih esejev ni bilo

napačne delitve besed. Predvidevamo, da se dijaki deljenju besed skušajo izogniti in zato celotno besedo prenesejo v drugo vrstico, kljub temu da so se pravila za deljenje besed učili že v 1. letniku.

Pri sklanjanju sta najbolj problematična samostalnika *mati* in *hči*. Dijaki pogosto ne upoštevajo preglasa za *c, č, ž, š, j*, čeprav to glasovno spremeno v 1. letniku spoznajo v okviru glasoslovja. Tudi napačna raba zaimka je še vedno dokaj pogosta napaka. Prevladuje uporaba svojilnega zaimka *njegov/njen* namesto povratnega svojilnega zaimka (*svoj*).

4.4 Odzivi dijakov

Po izvedeni vaji, analizi in ocenjevanju šolske naloge smo dijake prosili za mnenje o medvrstniškem vrednotenju. Zbrali smo nekaj njihovih odzivov:

»Mislim, da je bilo super, ker je vedno dobro slišati mnenje drugih. Prav tako je super, da sem lahko prebrala še druge eseje in videla, kako pišejo sošolci.« [Tjaša, dijakinja 3. letnika]

»Vaja je bila koristna. S sošolkami smo se posvetovale in popravile svoje napake.« [Manja, dijakinja 3. letnika]

»Na vajo nisem bila 100 % pripravljena, mi pa je pomagala, saj sem dobila idejo, kako bi se na pravem preverjanju znanja lotila pisanja. Pomagalo mi je posvetovanje s sošolko, ki mi je pregledovala esej, saj sva izmenjali ideje in mnenja o tem, kako napisati esej, kaj vključiti in česa ne ...« [Lara, dijakinja 2. letnika]

»Vaja je bila koristna, saj smo lahko primerjali svoj esej z drugimi eseji. Sošolec mi je lahko bolj objektivno pregledal esej, kot če bi ga pregledoval sam.« [Anej, dijak 2. letnika]

»Meni se je vaja zdela koristna. Za pisanje sem bila pripravljena, ker sem prebrala obe knjigi, vedela sem, kakšne so osebe v literarnih delih. Hkrati tudi dobimo povratno informacijo, na kaj še moramo biti posebej pozorni.« [Leja, dijakinja 2. letnika]

»Menim, da je bila vaja koristna, če si bil nanjo pripravljen. Zelo dobro se mi je zdelo, da smo dobili ocenjevalni list, da je vsak lahko videl, kaj in kako je treba napisati, najpogostejše napake ... Dobro je tudi, da smo si spise izmenjali in lahko pogledali tudi drug način pisanja.« [Tijana, dijakinja 2. letnika]

Čeprav se zavedamo, da dijaki teden dni pred ocenjevanjem eseja niso bili enako pripravljene, kot bi bili, če bi res šlo za ocenjevanje, ugotavljamo, da so tisti, ki so se na vajo ustrezno pripravili, bili z izvedenim medvrstniškim vrednotenjem zadovoljni. Sošolčeve komentarje in popravke so razumeli kot dobronamerne in koristne, hkrati pa so dobili vpogled v druga besedila, prepoznali šibka in močna področja sošolcev ter hkrati razmišljali o svojih možnostih izboljšanja. Omejitev pri tovrstnem delu je zlasti časovna: za pisanje vaje, vrednotenje, pisanje eseja za oceno in nato analizo oz. pisanje poprave smo porabili osem ur. Glede na to, da esej na maturi predstavlja 50 % ocene, je vsaka ura, namenjena tovrstnim pripravam, izredno pomembna in več kot dobrodošla.

5 Zaključek

Medvrstniško vrednotenje se je izkazalo kot pomembno za spoznavanje in razumevanje namenov učenja in kriterijev uspešnosti, hkrati pa tudi za posredovanje ter sprejemanje konkretnih, izčrpnih in spodbudnih povratnih informacij. Dijakom smo dopustili, da sami izberejo sošolca, s katerim želijo sodelovati, saj se nam je zdelo pomembno, da si med seboj zaupajo, da se v dvojici dobro počutijo ter da se ne bojijo biti kritični do dela svojih prijateljev. Po želji so se lahko posvetovali z več sošolci. Bili so zadovoljni, da so lahko z nekom izmenjali poglede na svoje delo. Kot učitelji z medvrstniškim vrednotenjem dobimo vpogled v način razmišljanja in razumevanja dijakov, čemur lahko ustrezno prilagajamo proces poučevanja in vrednotenja. Ker za tovrstno delo in analizo porabimo veliko šolskih ur, lahko preizkusimo medvrstniško vrednotenje tudi pri pisanju in pregledovanju krajših besedil, ki prav tako koristijo pripravam na

pisanje eseja, denimo kratki, strnjeni povzetki vsebine, predstavitve oseb, primerjave motivov. Pripravljena navodila za ocenjevanje vsebine in jezika lahko dijaki uporabijo tudi za samovrednotenje.

6 Literatura

- Ambrož, D. (2015). Šolski esej in splošna matura iz slovenščine. *Jezik in slovstvo*, (60)3–4, 209–217. Dostopno prek: <https://www.jezikinslovstvo.com/pdf.php?part=2015|3-4|209-217> (27. 12. 2022).
- Avsenik Nabergoj, I., Bitenc, N., Perko, J. in Šorli, M. (2022). *Esej na maturi 2023: ženska na odru sveta*. Ljubljana: Intelego.
- Holcar Brunauer, A., Bizjak, C., Borstner, M., Cotič Pajntar, J., Eržen, V., Kerin, M., Komljanc, N., ..., in Zore, N. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju. Samovrednotenje, vrstniško vrednotenje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Ivanuš Grmek, M., Vršič, B. in Bakračević, K. (2014). Ocenjevanje kot dejavnik spodbujanja kompetence učenje učenja. *Revija za elementarno izobraževanje*, 7(2), 97–115. Maribor: Pedagoška fakulteta. Dostopno prek: http://rei.pef.um.si/images/Izdaje_revije/2014/2/REI_7_2_web_cl_6.pdf (26. 12. 2022).
- James, M., Black, P., Carmichael, P., Conner, C., Dudley, P., Fox, A. idr. (2006). *Learning how to learn. Tools for schools*. London, New York: Routledge.
- Krakar Vogel, B. in Šimenc, B. (2000). *Vodnik skozi književnost na maturi*. Ljubljana: Državni izpitni center.
- Pulko, S. in Ulčnik, N. (2021). Učno e-okolje Slovenščina na dlani v kontekstu prožnih oblik učenja in poučevanja. V N. Ulčnik (ur.), *Slovenščina na dlani 3* (str. 119–135). Maribor: Univerzitetna založba. Dostopno prek: <file:///D:/Users/Uporabnik1/Downloads/545-Ostalo-1266-1-10-20210312.pdf> (28. 12. 2022).